

”Ko me pyydettii sitä et lähdetää vähä kulkuun”

Yleiskielen *d* ja sen vastineet raumalaisten ja porilaisten idiolekteissa

Eeva Rusi

Kandidaatintutkielma

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Suomen kieli ja suomalais-ugrilainen kielentutkimus

Suomen kieli

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Toukokuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Kielten tutkinto-ohjelma

Suomen kieli ja suomalais-ugrilainen kielentutkimus, suomen kieli

Eeva Rusi

”Ko me pyydettii sitä et lähdetää vähä kulkuun” - Yleiskielen *d* ja sen vastineet raumalaisten ja porilaisten idiolekteissa Sivumäärä: 16

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelen raumalaisten ja porilaisten idiolekteissa esiintyviä yleiskielen *d*:n vastineita. Tutkielmani aineistona käytän Satakuntalaisuus puheessa -tutkimushankkeessa nauhoitettuja ja litteroituja puhekielen aineistoja. Informantteja on tutkielmassani neljä, ja kummastakin murreryhmästä on siis tarkasteltavana kaksi eri ikäistä informanttia.

Tarkoitukseni on tarkastella *d*:n ja sen eri vastineiden esiintymistä informanttien idiolekteissa sekä tarkastella ja vertailla, millaisia eroja yleiskielen *d*:n ja sen vastineiden esiintymisessä Rauman ja Porin murteiden puhujien ja eri ikäryhmien välillä mahdollisesti on havaittavissa.

Tutkielmani sijoittuu sekä murteentutkimuksen että sosiolingvistiikan tutkimusalaille. Perinteinen murteentutkimus keskittyy alueellisten erojen tarkasteluun keskittyen nimenomaan maaseudulla asuvien ihmisten puhumiin murteisiin. Alueellinen raja näkyy tässäkin tutkielmassa siten, että tarkastelen ja vertailen variantteja eri paikkakunnilta kotoisin olevien informanttien puheessa. Sosiolingvistisen tutkimuksen myötä myös kielenulkoiset tekijät alettiin ottaa tutkimuksessa huomioon. Tutkielmassani sosiolingvistiikka näkyy siten, että tutkielmassa tarkastellaan kaupunkilaisten informanttien puhekieltä, ja informantit ovat keskenään eri ikäisiä.

Aineistoista kävi ilmi, että yleiskielen mukaisella *d*-vastineella oli hyvin vakiintunut asema tutkielmassa tarkasteltavien informanttien puheessa. *d* oli selvästi hallitsevin vastine kaikkien informanttien puheessa, mutta vaihteluakin kuitenkin ilmeni. *d*:n paikalla esiintyi lisäksi myös tremulanteja *r* ja *ð* sekä katoa. Katoa oli erityisen paljon *meidän*-tyyppisissä persoonapronominien omistusmuodoissa, samoin lähes aina *tietää*-verbin kieltomuodoissa. Lisäksi osalla informanteista katoa esiintyi *h*:n jälkeisessä asemassa, tarkemmin sanottuna numeraaleissa *kahdeksan* ja *yhdeksän*.

Tutkielmani aineisto oli suppea, eikä tarkoitus ollut luoda yleistävää tai laajaa kuvaa informanttien edustamista murteista. Aineistoa olisi siis mahdollista laajentaa ja esimerkiksi tarkastella nuorten aikuisten ja keski-ikäisten lisäksi muitakin ikäryhmiä, eli lapsia tai eläkeikäisiä.

Avainsanat: murre, puhuttu kieli, vaihtelu, murteentutkimus, sosiolingvistiikka

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Taustaa	8
2.1	Kielihistoriallinen tausta	8
2.2	1800- ja 1900-lukujen murteentutkimus	9
2.3	Sosiolingvistiikka	10
3	Aineisto ja menetelmä	12
3.1	Aineisto ja Satakuntalaisuus puheessa -hanke	12
3.2	Menetelmä	13
4	Tulokset ja analyysi äänneympäristöittäin	14
4.1	Kvantitatiivista tarkastelua	14
4.2	Vokaalin jälkeinen asema	15
4.3	<i>h</i> :n jälkeinen asema	16
4.4	Idiolektien tarkastelua ja vertailua	17
4.4.1	Raumalaiset informantit	17
4.4.2	Porilaiset informantit	18
5	Lopuksi	20
	Lähteet	21

1 Johdanto

Kieli muuttuu kaiken aikaa, eikä mikään kieli ei ole koskaan täysin vakaa ja yhdenmukainen. Kieli on vuorovaikutuksessa ympäröivään maailmaan, jonka muuttuminen heijastuu myös siihen, miten me puhumme. Kielessä esiintyvää alueellista, sosiaalista ja tilanteista vaihtelua tutkimalla on mahdollista havaita kielessä parhaillaan käynnissä olevia muutoksia. (Milroy 1992: 1–4.) Tässä tutkielmassa tarkoitukseni on valottaa kielen muuttumista tarkastelemalla ja vertailemalla yleiskielen *d*:n vastineita Rauman ja Porin murteiden puhujien idiolekteissa eli yksilömurteissa (ks. käsitteestä Mielikäinen 1980: 29, M. K. Suojanen – P. Suojanen 1982: 196). Tutkielmani kuuluu dialektologian eli murteentutkimuksen ja sosiolingvistiikan aloihin.

t:n heikon asteen vastineita on tutkittu runsaasti, ja se lienee jopa suomen murteiden tutkituin piirre (Kurki 1998: 27). Soinnillinen dentaalispirantti esiintyi myöhäiskantasuomessa *t*:n heikon asteen vastineena. Ajan myötä dentaalispirantista kehittyi lopulta itsenäinen foneemi. *t*:n astevaihtelusuhteet ovat olleet tärkeä piirre suomen kielen päämurrejaon tekemisessä eli murteiden jakamisessa itä- ja länsimurteisiin. (Lehikoinen – Kiuru 1994: 74–75.) Yleiskielen *d*:n ja sen eri vastineiden vaihtelu on kaikkein selvintä pääpainollisen tavun jälkeisissä asemissa (Paunonen 1995: 31). Tässä tutkielmassa otan huomioon kaikki sellaiset äänneympäristöt, joissa yleiskielessä *d* esiintyy. Analyysissani tarkastelen kaikkia yleiskielen *d*:n vastineita eli *t*:n heikon asteen vastineiden lisäksi kaikkia muitakin tapauksia, joissa yleiskielessä on *d*.

Kuten edellisessä kappaleessa käy ilmi, tässä tutkielmassa käsiteltävästä aiheesta on tehty runsaasti tutkimusta aikaisemminkin. Esimerkiksi koulutuksen ja tiedotusvälineiden lisääntyminen ja merkittävästi lisääntynyt maassamuutto ovat johtaneet nopeasti tapahtuviin kielellisiin muutoksiin. Satakunnassa asuvien arkeen ovat myös vaikuttaneet hallinnolliset uudistukset, jotka ovat vaikuttaneet paikallisten arkisiin kontakteihin. Satakuntalaiset ovat viime vuosikymmenten aikana joutuneet käyttämään esimerkiksi kotipaikkakunnan ulkopuolella sijaitsevia terveydenhoito- ja viranomaispalveluita (Kurki ym. 2022: 105). Hallinnolliset uudistukset ovat näin yksi monista kielenulkoisista tekijöistä, jotka vaikuttavat yksilöiden sosiaalisiin kontakteihin ja sen myötä myös heidän puhumaansa kieleen. Koska puhuttu kieli on viime vuosikymmenten mittaan muuttunut ja muuttuu kaiken aikaa nopeasti, aihetta on tärkeää ja kiinnostavaa tutkia lisää jatkuvasti.

Käsitteellä murre viitataan pääosin sellaisiin puhutun kielen muotoihin, jotka määrittyvät yleensä alueellisesti (Mielikäinen 1980: 28–29). Tässä tutkielmassa tarkastellaan Rauman ja Porin murteita, eli näissä kaupungeissa puhuttavia kielimuotoja. Rauman murre lukeutuu lounaismurteisiin ja Porin murre lounais- ja hämäläismurteiden siirtymämurteisiin, joita kutsutaan myös lounaisiksi välimurteiksi (Rapola 1990: 106, 114). Huolimatta Satakunnan pitkästä yhteisestä historiasta, alue on ollut murteellisesti hyvinkin jakautunut (Kurki – Huhtala – Koi-vunen – Mäkitalo 2022: 105). Jyrkimmät murrerajat sijoittuvat pääosin päämurteiden välille, mutta Satakunnan alueella vallitsee erityisen kuitenkin suuri murreraja (ks. Wiik 2004).

Perinteisesti *d*:n murteelliset vastineet ovat olleet länsimurteissa *r* tai *l* ja itämurteissa kato. Alun perin itämurteissa tavattu katoedustus on yleistynyt myös länsimurteiden alueilla. (Häkkinen 1985: 30.) Rauman ympäristössä soinnillinen dentaalispirantti säilyi pidempään kuin muualla Suomessa. Sitä esiintyi Rauman seudulla vielä silloinkin, kun muualla Lounais-Suomessa murteissa yleisin *d*:n vastine oli *r*. Lounaismurteissa viimeisimpänä Eurajoen, Kiukais-ten ja Lappi Tl:n alueella on tavattu dentaalispiranttia. Ruotsin kielellä on ollut vaikutusta *d*:n leviämiseen Porin kaksikielisillä alueilla, ja samoin Rauman alueella *d*-vastinetta on tavattu jo pidempään *d*-vastinetta. (Virtaranta 1958: 130, 134.)

Aineistonani käytän Satakuntalaisuus puheessa -hankkeen puhekielen nauhoitteista tehtyjä literaatteja. Satakuntalaisuus puheessa -hanke perustettiin vuonna 2007, ja sen tarkoituksena oli kerätä satakuntalaisten puheesta laaja, uusi aineisto, joka mahdollistaa satakuntalaisten puheen sosiolingvistisen variaation ja muutosten sekä erojen ja yhtäläisyyksien tutkimuksen (Kurki ym. 2022: 104). Tässä tutkielmassa informantteja on neljä, eli kummastakin murreryhmästä on tarkasteltavana kaksi informanttia, jotka edustavat kahta eri ikäryhmää. Tutkielmani aineisto koostuu neljästä noin tunnin mittaisesta, puolistrukturoidusta teemahaastattelusta.

Tässä tutkielmassa käyttämäni aineisto on suppea, enkä siitä syystä pyrikään luomaan kokonaiskuvaa tai laajaa esitystä tarkastelun kohteena olevien informanttien edustamista murteista saati eri murteiden ja ikäryhmien välisistä eroista. Tutkielma on pikemminkin esimerkinomainen katsaus siihen, millaisena kielenkäyttö on informanttien idiolekteissa tietyllä hetkellä näyttäytynyt ja millaiseksi niissä esiintyvä vaihtelu hahmottuu. Aineistoa laajentamalla voisi olla mahdollista tehdä laajempaa sosiolingvististä tarkastelua ryhmien välisistä eroista tai luoda yleiskuvaa siitä, millaisia eroja tai toisaalta yhtäläisyyksiä murteiden välillä ilmenee.

Hypoteesini on, että aineistoissa esiintyy jokaisella informantilla niin yleiskielen mukaista *d*-vastinetta, tremulanteja *r* ja *ð*. *d*-vastinetta on esiintynyt sekä Rauman että Porin alueella pitkään, joten sen perusteella sitä luultavasti esiintyy tämänkin tutkielman informanteilla. Yhteiskunnan muutokset 1900-luvun puolivälistä alkaen, kuten koulutuksen lisääntyminen, ovat lisänneet yleiskielisiä vastineita puheessa (Kurki 2001: 431) ja nämä muutokset koskettavat erityisesti nuorimpia sukupolvia. Rauman ja Porin seudulla *d*-vastine on kuitenkin ollut hyvin yleinen, mihin ruotsin kielellä on ollut vaikutusta (Virtaranta 1958: 130, 134). Katovastinetta luultavasti ilmenee erityisesti *h*:n jälkeisessä asemassa, kuten numeraaleissa *kahdeksan* ja *yhdeksän*, ja sitä saattaa esiintyä hieman enemmän nuoremmilla kuin vanhemmilla informanteilla.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Mitä vastineita *d*:llä aineistoissa esiintyy?
2. Onko vastineiden esiintymisessä havaittavissa eroja raumalaisten ja porilaisten ja eri ikäryhmiä edustavien informanttien välillä?
3. Millaista vaihtelu on yksittäisten informanttien idiolekteissa?

Seuraavassa luvussa esittelen tutkielmani teoreettista taustaa, aiempaa tutkimusta ja tutkielmani kannalta keskeiset käsitteet. Luvussa 3 esittelen tutkielmassa käyttämäni menetelmää ja aineistoa. Käsittelen saamani tuloksia luvussa 4, ja lopuksi luvussa 5 käyn läpi päätelmäni aiheesta.

2 Taustaa

2.1 Kielihistoriallinen tausta

d-äänne on alkuperältään vieras suomen kielessä. Myöhäiskantasuomessa soinnillinen dentaalispirantti esiintyi astevaihtelussa *t*:n heikon asteen vastineena seuraavaan tapaan: *käsi* : *käden*, *pata* : *padan*, *sota* : *sodan*. Vanhassa kirjasuomessa dentaalispiranttia merkittiin joko kirjaimella *d* tai kirjaimilla *dh*. *d*-kirjaimen käyttö johti lopulta siihen, että *t*:n heikkoasteinen vastine alettiin ääntää ruotsin mallin mukaisesti *d*-klusiilina. Suomen kielen erilliskehityksen aikana dentaalispirantista kehittyi lopulta itsenäinen foneemi. 1800-luvulla kysymys *d*:n asemasta suomen kielessä oli myös keskeinen niin kutsutussa murteiden taistelussa. Osa kielitieteilijöistä halusi *d*:n jätettävän pois kirjoitetusta yleiskielestä sen vierasperäisyyden vuoksi. Monet merkittävät kielitieteilijät kuitenkin kannattivat *d*:n säilyttämistä, joten äänne säilyi kielessämme. (Lehikoinen – Kiuru 1998: 74–75.)

Kuten johdannossa mainitsin, *t*:n heikon asteen vastineiden tutkimuksella on ollut tärkeä merkitys suomalaisessa murteentutkimuksessa. Antero Varelius oli ensimmäinen, joka jakoi suomen murteet länsi- ja itämurteisiin juuri *t*:n heikon asteen vastineiden perusteella. Siitä lähtien soinnillisen dentaalispirantin esiintyminen toimi merkittävänä perusteena päämurrejaon taustalla (Virtaranta 1958: 10–11.)

Soinnillisen dentaalispirantin vastineita ovat olleet suomen länsimurteissa *r* tai *l*, Satakunnassa ja Eteläpohjanmaalla osin paikoin myös heikkotäryinen *r* (Rapola 1990: 33–34). Ajan myötä *r* on tullut aiemman hämäläisen *l*-vastineen tilalle, mikä on johtunut *l*-ääntämyksen stigmatisoitumisesta (Kurki 2001: 435). *d* on siis ollut murteissa perinteisesti harvinainen. Itämurteinen katovastine on levinnyt myös länsimurteisiin, ja sitä tavataan erityisesti *h*:n jälkeisessä asemassa (Häkkinen 1985: 30), kuten esimerkiksi numeraaleissa *kaheksan* ja *yheksän*. *d*:n ääntäminen on tuottanut haasteita monille ihmisille, etenkin itämurteiden puhujille (Häkkinen 1985: 30). On kuitenkin huomattava, että *d*-äänne on 1900-luvun kuluessa tullut huomattavasti aiempaa tutummaksi suomalaisille, joten myös sen ääntämiseen liittyvät vaikeudet ja haasteet ovat vähentyneet. Samanlaisen huomion tekee Pulkkinen (1994) ja mainitsee niin *d*:n esiintymisen astevaihtelussa *t*:n heikon asteen vastineena, koulujärjestelmän, joukkoviestimet kuin vieraiden kielten tuntemuksenkin tekijöinä, joiden myötä *d*-äänne on tullut suomalaisille aiempaa tutummaksi (Pulkkinen 1994). Artikkelin kirjoittamisesta on tähän päivään

mennessä kulunut kolme vuosikymmentä, ja todennäköistä on, että näiden mainittujen tekijöiden vaikutus on tänä aikana vain lisääntynyt.

2.2 1800- ja 1900-lukujen murteentutkimus

Milroy (1992) kuvaa, että strukturalistisen näkemyksen mukaan kieli on nähty itseriittoisena, eri osien muodostamana, eheänä kokonaisuutena. Historiallisesti kielitieteessä on vertailtu kieltä kahtena eri aikana siitä lähtökohdasta, että kieli on ensimmäisen tarkastelutilanteen jälkeen tavalla tai toisella huonontunut. Tästä näkökulmasta kieli olisi siis yhtenä ajankohtana täydellistä ja toisena epätäydellistä. (Milroy 1992: 1–4.) Myös suomalaisessa murteentutkimuksessa 1800-luvulta suunnilleen 1900-luvun puoliväliin saakka on huomattavissa hieman vastaava lähestymistapa.

Perinteisessä murteentutkimuksessa tavoitteena oli säilyttää kuva vanhoista murteista, jotka tulisivat jossakin vaiheessa häviämään (Nuolijärvi – Sorjonen 2005: 12). Näin ollen huomio kohdistui siis alueellisen vaihtelun tarkasteluun, ja tutkimuksessa keskityttiin puhujiin, joiden katsottiin puhuvan puhdasta, vanhaa murretta. Murteentutkijat nauhoittivat murrenäytteitä, joihin valittiin vanhojen murteiden puhujia eli niin kutsuttuja murremestareita. Myös sosiaalinen vaihtelu jäi siis tarkastelun ulkopuolelle, eikä tutkittavaksi valittu esimerkiksi eri ikäisiä puhujia. (Kurki 2001: 434.) Kaupungeissa puhuttava kieli nähtiin turmeltuneena ja maaseudun murteisiin nähden runsaan variaation vuoksi sekakoosteisena ja siksi sopimattomana tutkimuskohteeksi sopimattomana, joten tutkimuksessa tarkasteltiin vain maaseudun puhujia, ei kaupungeissa asuvien kieltä (Kurki 2007: 144–145). Tästä huolimatta vanhat murretallenteet kuitenkin ovat laajentaneet ja elävöittäneet kuvaa aiemmin puhutuista murteista (Kurki 2001: 434).

Perinteisessä murteentutkimuksessa ajateltiin, että kieli olisi muuttunut ikään kuin eri ajankohtina toteutettujen tutkimusten väliin jäävällä aikavälillä (Kurki 1998: 5). Havainto siitä, että kieli muuttuu, pätee nykyäskäytännönkin valossa, mutta kielen muutoksiin ja samoin kielen vaihteluun suhtaudutaan hyvin eri tavoin nykyään kuin 1800–1900-lukujen aikana tehdyssä murteentutkimuksessa. Siinä missä aikaisemmin oli tavoitteena luoda kokonaiskuva murteista ja kaikki ylimääräinen, kokonaiskuvasta poikkeava jätettiin huomiotta, nykytieteessä

lähtökohta on hyvin toisenlainen. Sosiolingvistiikkaa ja sen mukanaan tuomia uusia tutkimuksellisia näkökulmia käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa.

2.3 Sosiolingvistiikka

Kieli on sosiaalinen ilmiö, ja sen avulla kielen puhujat kommunikoivat keskenään. Vain kieli, jolla ei ole yhtään puhujia, ei muutu tai vaihtelee. Tästä syystä on olennaista tarkastella puhujien merkitystä suhteessa kielellisiin muutoksiin (Milroy 1992: 4.) Puhujat siis ovat ikään kuin portti kielen ja ympäröivän todellisuuden välillä – heidän kokemuksensa maailmasta välittyvät kieleen, jolla ympäröivästä todellisuudesta kommunikoidaan. Keskeinen sosiolingvistiikan mukanaan tuoma uusi näkökulma oli se, että sosiolingvistisissä tutkimuksissa kielen sisäisten tekijöiden rinnalla alettiin ottaa huomioon myös kielenulkoiset tekijät (Kurki 2007: 145).

Sosiolingvistisen variaation tutkimuksen voidaan katsoa alkaneen 1960-luvulta. William Labovin New Yorkissa puhuttua englannin kieltä käsittelevää tutkimusta (Labov 1966) pidetään sosiolingvistisen variaation tutkimuksen alkusysäyksenä. Suomessa aloitettiin 1970-luvulla Nykysuomalaisen puhekielen murros -niminen hanke (ks. Paunonen – Mielikäinen – Suojanen 1976), jonka tarkoituksena oli tarkastella kaupungeissa puhuttavien kielimuotoja variaatiota ja puhujaryhmien välillä ilmeneviä eroavaisuuksia (Nuolijärvi – Sorjonen 2005: 12.)

Sosiolingvistiikan mukanaan tuomia uusia piirteitä olivat kaupunkikielten ottaminen tutkimuskohteeksi, kielenulkoisten tekijöiden huomioon ottaminen, erilaisen vaihtelun tarkastelu sekä määrällisten vaihtelusuhteiden tarkastelu. Uusia tieteellisiä menetelmiä oli tarpeen soveltaa, ja tutkimuksen keskiössä oli sosiaalis-tyylillinen variaatiokaava. (Kurki 2007: 146.) Sosiolingvistiikka on sekä hyödyntänyt dialektologian alalla tehtyä tutkimusta että laajentanut ja rikastanut sen antamaa kuvaa eri kieliyhteisöistä (Nuolijärvi – Sorjonen 2005: 13). Sosiolingvistisen tutkimussuuntauksen ja puhekielessä tapahtuneiden muutosten myötä puhutun kielen tutkimus on monipuolistunut. Sen myötä alan keskeinen käsitteistö on laajentunut ja saanut uusia ulottuvuuksia. (Kurki 2001: 433.)

Kielentutkimuksessa kielen muuttuminen on siis havaittu aikaisemmin ennen sosiolingvistisen tutkimuksen vakiintumistakin. Nykypäivän kielitieteen suhtautumistapa kielen ja murteiden muutokseen on kuitenkin ratkaisevalla tavalla erilainen perinteiseen näkemykseen siinä mielessä, että kielen muuttumista ilmiönä ei nähdä samalla tavoin lopullisena tai aivan

ennenkuulumattomana kuin se 1800- ja 1900-lukujen murteentutkimuksen käsityksen valossa hahmottuu.

Olisi lähes mahdotonta määritellä, missä ja milloin jokin kielimuoto on ollut aito tai alkuperäinen. Esimerkiksi 1900-luvun alkupuolen murteentutkimuksessa on keskitytty aitoihin, vanhoihin murteisiin, jota iäkkäät, koko ikänsä samalla alueella asuneiden on katsottu puhuvan. Niin yksittäisellä kielellä kuin sen murteillakin on pitkä, erilaisia kehitysvaiheita sisältävä historiansa, ja lienee lähes mahdotonta perustella, miksi jokin kielimuoto tiettyinä ajankohtana olisi aidompi tai oikeampi kuin jokin toinen kielimuoto. Jos lähtökohtana on se, että kieli on kaiken aikaa muuttuva ja sisältää aina vaihtelua, on hyvin ristiriitaista pitää jotakin murretta tietyllä hetkellä aidompana kuin jotakin toista kielimuotoa (Kurki 2007: 144).

Sosiolingvistiikka on sekä hyödyntänyt dialektologian alalla tehtyä tutkimusta että laajentanut ja rikastanut sen antamaa kuvaa eri kieliyhteisöistä (Nuolijärvi – Sorjonen 2005: 13). Perinteinen murteentutkimus ja sitä tuorempi sosiolingvistinen tutkimus ovat monella tapaa täydentäneet toisiaan – sosiolingvistiikan yleistymisen ja alalla tehty tutkimus eivät ole osoituksia siitä, että aiempi murteentutkimus olisi arvotonta tai vähäpätöistä. Vaikka nykytutkimuksen kannalta katsottuna perinteisen murteentutkimuksen suhtautuminen kieleen vaikuttaa jokseenkin yksioikoiselta, lähestymistapa on ollut omana aikanaan tarkoituksenmukainen. (Kurki 2007: 144). Aiempi murteentutkimus muodosti pohjan, jolle oli mahdollista luoda uusia näkökulmia, kysymyksiä ja tapoja tutkia kielenkäyttöä. Ilman perinteistä murteentutkimusta juuri siinä muodossa kuin sitä tehtiin, ei välttämättä olisi voinut muotoutua sosiolingvististä tutkimusta uusine kielen tutkimustapoineen.

Sosiolingvistisen tutkimussuuntauksen ja toisaalta myös puhutun kielen muuttumisen myötä puhutun kielen tutkimus on monipuolistunut. Sen myötä alan keskeinen käsitteistö on laajentunut ja saanut uusia ulottuvuuksia. Esimerkiksi käsitteellä murre voidaan viitata menneiden vuosikymmenten alue- ja paikallismurteisiin tai laajemmin mihin tahansa normittamattomaan kielimuotoon (Kurki 2001: 433.) Tässä tutkielmassa käytän Raumalla ja Porissa puhuttavista kielimuodoista nimitystä murre. Yleiskielellä puolestaan tarkoitetaan normitettua, yleisesti ymmärrettävää kielimuotoa, johon eivät kuulu erikoissanasto tai alueellinen vaihtelu (Tieteen Termipankki).

3 Aineisto ja menetelmä

Tässä luvussa esittelen Satakuntalaisuus puheessa -tutkimushankkeen ja tutkielmassani käyttämäni aineiston (luku 3.1) sekä kerron, miten olen käsitellyt aineistoa (luku 3.2).

3.1 Aineisto ja Satakuntalaisuus puheessa -hanke

Tutkielmani aineisto koostuu Satakuntalaisuus puheessa -hankkeessa tallennetuista ja litteroiduista puhekielen nauhoitteista. Hanke perustettiin vuonna 2007, ja sen tavoitteena oli kerätä tutkimuskäyttöön uusi, kattava aineisto nykysatakuntalaisten puhekielestä. Aineisto kerättiin Satakunnasta, joka on tiiviistä maakunnan sisäisistä yhteyksistä huolimatta ollut perinteisesti murteellisesti hyvin jakautunut. Hankkeen lähtökohtana oli siis sekä maakunnan dialektologinen tausta että sosiolingvistinen tarkastelu, ja tästä syystä aineistoa kerättiin eri taustoista tulevilta informanteilta. Hankkeen tarkoitus oli mahdollistaa satakuntalaisten puheen tutkimus ja vertailu sekä alueen puhekielen sosiolingvistisen vaihtelun tutkimus. (Kurki ym. 104–106.)

Aineistoa kerättiin 16 paikkakunnalta, joita olivat lounaismurteiden pohjoisryhmästä Luvia, Eura, Kiukainen, Rauma, Kodisjoki, Lappi, Eura ja Honkilahti. Lounaisiin välimurteisiin kuuluvia paikkakuntia hankkeessa olivat Pori, Ulvila ja Nakkila sekä Ala-Satakunnan murteisiin kuuluvia Harjavalta, Kokemäki ja Huittinen. Turun ylämaan murteita edustivat Köyliö ja Säskylä. Yhteensä informantteja oli 319 ja äänitteitä 320. Äänitteiden yhteiskesto on 262 tuntia ja 55 minuuttia, josta on litteroitu 213 tuntia ja 26 minuutin pituinen osuus. (Kurki ym. 2022: 106–108.)

Tutkielmani aineisto koostuu neljästä Satakuntalaisuus puheessa -hankkeessa tallennetusta ja litteroidusta puhenuhoitteesta, jotka ovat vuosilta 2008 ja 2010. Kukin nauhoite on noin tunnin mittainen puolistrukturoitu teemahaastattelu. Niissä haastattelijat saattavat ohjata keskustelua esimerkiksi kysymällä informanttien taustoista, kuulumisista tai vapaa-ajanvietosta. Tutkielman informanttien ikäryhmät ovat 30–40-vuotiaat ja 50–60-vuotiaat. Raumalaisina informanteina tutkielmassani on 32-vuotias mies ja 59-vuotias nainen ja porilaiset informantit puolestaan ovat 29-vuotias nainen ja 55-vuotias nainen.

Haastatteluun keruumenetelmänä liittyen on otettava huomioon observoinnin paradoksi, jolla tarkoitetaan sitä, että tallennettu kieli ei oikeastaan voi täysin vastata luonnollista kieltä siitä

syystä, että puheen tallentaminen tekee tilanteesta vähintään jossain määrin luonnottoman (Kurki 2007: 152). Puheen muuttaminen haastattelutilanteessa voi olla informantilta joko tiedostamatonta tai tietoista. On myös mahdotonta tietää, muuttuuko puhe tallennustilanteessa esimerkiksi yleiskielisiä vastineita suosivaksi vai korostaako informantti murteellisia vastineita enemmän kuin jossakin toisessa, tavallisessa puhetilanteessa.

Seuraavassa luvussa (3.2) kerron tarkemmin tutkielmassa käyttämästäni menetelmästä ja siitä, miten olen aineistoa käsitellyt.

3.2 Menetelmä

Olen poiminut aineistoista sanat, joissa yleiskielen *d* tai jokin sen variantti esiintyy ja luokitellut sitten sanoissa esiintyvät variantit äänneympäristön perusteella eli sen mukaan, esiintyvätkö ne lyhyen vokaalin, pitkän vokaalin vai *hd*-yhtymän jäljessä, samaan tapaan kuten aiemmassakin tutkimuksessa on tehty (ks. esim. Paunonen 1995, Nuolijärvi – Sorjonen 2005). Keskityn vain informanttien kieleen, eli haastattelijoiden puheessa esiintyvät vastineet olen jättänyt tarkastelun ulkopuolelle, vaikka osassa aineistoista myös haastattelijalla saattaa olla melko pitkiäkin puheenvuoroja. Koska tavoitteenani oli sekä tarkastella yksilöiden idiolekteissa havaittavaa vaihtelua, että vertailla tiettyyn ikäryhmään kuuluvien raumalaisten ja porilaisten kieltä keskenään, ainut mahdollinen vaihtoehto oli luonnollisesti keskittyä nimenomaan aineistojen informanttien puheeseen.

Aineistot luettuani tein niiden pohjalta manuaalisesti muistiinpanot ja merkitsin niihin, missä äänneympäristössä *d* tai sen vastine esiintyi sekä erittelin kaikki aineistoista löytyneet vastineet, jotka olivat *d*, *kato*, *r*, heikkotäryinen *r*. Katotapauksiin olen laskenut myös *tietää*-verbin eri muodot sekä *meidän*-tyyppisten persoonapronominien omistusmuodot, joissa *katoa* esiintyy. Osassa tutkielman esimerkeistä on litteraateissa ollut joitakin litterointiin liittyviä merkintöjä, jotka olen mainitsemistani esimerkeistä päätynt poistamaan selvyiden vuoksi. Käytän informanteista nimimerkkejä, joissa on P tai R paikkakunnan mukaan sekä N tai M sukupuolen mukaan: RN59, PN55, RM32 ja PN29. Numero kertoo informantin iän aineistonkeruuhetkellä. Informantit ovat ennen haastatteluja lukeneet tietosuojaselosteen ja allekirjoittaneet aineistonkeruuluvan.

4 Tulokset ja analyysi äänneympäristöittäin

4.1 Kvantitatiivista tarkastelua

Tässä luvussa esittelen aineistoista löytämiäni tuloksia määrällisesti. Taulukko 1 osoittaa, kuinka monta tapausta aineistoista löytyi kustakin äänneympäristöstä. Lyhyen vokaalin jälkeisiä tapauksia oli yhteensä vähiten, ja eniten oli pitkän vokaalin jälkeisiä tapauksia. Pitkän vokaalin jälkeisen aseman suurta määrää selittävät osaltaan erityisesti persoonapronominien omistusmuodot, esimerkiksi *meidän*, sekä *tietää*-verbin aktiivin indikatiivin kielto muodot.

Taulukko 1 Varianttien lukumäärät aineistoissa äänneympäristöittäin luokiteltuna

Informantti	lyhyt vokaali	pitkä vokaali	<i>hd</i> -yhtymä
RN59	15	54	40
PN55	24	56	53
RM32	16	60	16
PN29	18	64	13
Yhteensä	73	234	122

Hallitsevin vastine oli kaikissa aineistoissa yleiskielen mukainen *d*, mikä oli hyvin odotuksenmukaista. Muita vastineita aineistoissa olivat kato, *r* ja heikkotäryinen *r* eli *ð*. Taulukosta 2 on nähtävissä varianttien yhteenlasketut määrät. Pitkän vokaalin jälkeisistä katotapauksista 67 oli persoonapronominien omistusmuotoja ja 42 *tietää*-verbin muotoja, eli kaikki katotapaukset pitkän vokaalin jäljessä olivat aina joko *meidän*-tyypin persoonapronominien omistusmuotoja tai *tietää*-verbin kielteisiä muotoja.

Taulukko 2

	lyhyen vokaalin jälkeinen asema	pitkän vokaalin jälkeinen asema	<i>h:n</i> jälkeinen asema
<i>d</i>	71	117	108
kato	1	109	6
<i>r</i>	-	5	2
heikkotäryinen <i>r</i> , <i>ð</i>	1	3	6

4.2 Vokaalin jälkeinen asema

Lyhyen vokaalin jälkeisessä asemassa vaihtelua oli kaikkein vähiten, eli yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kaikissa tapauksissa on tässä asemassa varianttina *d*. Lyhyen vokaalin jälkeisiä tapauksia on myös yhteensä huomattavasti vähemmän kuin pitkän vokaalin jälkeisiä, mikä osaltaan saattaa vaikuttaa myös vaihtelun pieneen määrään. Vain informantilla PN55 esiintyy yksi tremulantti verbissä *pitää*.

Lyhyen vokaalin jälkeisiä tapauksia ovat informantilla RN59 nominit *vesi* (esimerkki 1) ja informantilla RM32 nomini *veto* (esimerkki 2). Porilaisilla informanteilla tähän äänneympäristöön kuuluvia nomineja ovat adjektiivi *hidas* informantilla PN29 ja numeraali *sata* informantilla PN55 (esimerkit 3–4). Yleiskieltä vastaava *d* on myös verbien *katua* ja *todeta* taivutusmuodoissa informanteilla RM32 ja PN29 (esimerkit 5–6). Muista sanaluokista aineistoissa esiintyy useampaan kertaan adverbi *edes*, jossa yhtä poikkeusta lukuun ottamatta on aina *d*. Informantilla PN 29 sanassa *edes* esiintyy kerran katovariantti (esimerkki 7).

- 1) muutaman kerran kesäs tarttis pääst ved~~n~~ pääl
- 2) ku pistää jonku ved~~n~~ ni yleensä se kyl osu
- 3) vähä se o hid~~s~~ ja menee jumi
- 4) muutin sitte muutama sada metri päähä
- 5) ei päivääkää varmaan kad~~u~~ta enää ku sen tehny on
- 6) tod~~e~~tii et siel ei o sappikiviä
- 7) emmä ryhdy siihe ees

Pitkän vokaalin jälkeisessä asemassa vaihtelu on hieman runsaampaa kuin lyhyen vokaalin jälkeisessä asemassa. *d*:n lisäksi tässä äänneympäristössä esiintyy katoa, mutta sitä tosin on ainoastaan verbin *tietää* kieltomuodoissa, sekä persoonapronominien omistusmuodoissa eli sanoissa *meidän* ja *heidän*. Nämä osaltaan vaikuttavat myös tämän äänneympäristön tapausten suureen määrään. Myös esimerkiksi murteenseuruuhankkeen eurajokelaisilla informanteilla katovariantti keskittyi pitkän vokaalin jälkeisessä asemassa juuri näihin tiettyihin muotoihin, eli monikollisten persoonapronominien omistus- ja akkusatiivimuotoihin sekä *tietää*-verbin indikatiivin presensin kieltomuotoon (Nuolijärvi – Sorjonen 2005: 36).

Pitkän vokaaliaineksen jälkeisiä tapauksia on kaikilla neljällä informantilla eniten. *d*-edustus on esimerkiksi nomineissa *rauta* informantilla RN59 ja numeraali *kuusi* informantilla PN55

(esimerkit 8–9). Informantilla PN55 esiintyy verbissä *käydä* kerran myös heikkotäryinen *r* (esimerkki 10). Informantilla RM32 yleiskielen *d*:n ohella vastineena on myös *r*, joka esiintyy aineistossa viisi kertaa. Katoa on kaikilla informanteilla *tietää*-verbin kieltomuodoissa ja *meidän*-tyyppisissä omistusmuodoissa. Aineistoissa esiintyvissä persoonapronominien omistusmuodoissa on aina katoedustus. Sanat *meidän* ja *teidän* useimmiten esiintyy muodoissa *meiä*, *meijä*, kuten informantilla RM32 ja PN29 esimerkeissä 11–12 ja informantilla PN55 myös *meen* tai *mee* (esimerkki 13). Sana *teidän* esiintyy muodossa *teiä* tai *teijä*.

- 8) raudan puolel
- 9) se o vast kuude vanha
- 10) en sen tähde halunnu käyð kouluu
- 11) on kuitenkin meiä kavereit aika paljo viä töis siäl
- 12) eikä kenelläkää muulla meijä perheest o ollu -- -- semmost
- 13) mee äiti oli hyvä ruullaittäja

Samoin kuin *meidän*-tyypin persoonapronominien kohdalla, myös *tietää*-verbin kieltomuodossa on *d*:n tilalla pääasiassa kato näillä informanteilla. Molemmilla nuoremmilla informanteilla esiintyy *tietää*-verbin kieltomuodossa myös jotakin muuta kuin katoa, esimerkiksi informantilla PN29 *d*:tä (esimerkki 14) ja informantilla RM32 *r* (esimerkki 15). Myönteisessä muodossa *tietää*-verbissä esiintyy informantilla RM32 myös *d* ja *r* (esimerkki 16).

- 14) mä tiedän ne tehtävät mitä tulee olema
- 15) siit mää e juurika tiär mitää
- 16) sen pikkusiskon mä tiädä

4.3 *h*:n jälkeinen asema

h:n jälkeisessä asemassa vaihtelua esiintyy jonkin verran. Tässä äänneympäristössä esiintyy kaiken kaikkiaan *d*:n ohella katoa ja tremulantteja *r* ja *ð*. Esimerkiksi informantilla RN59 *h*:n jälkeisessä asemassa on pääosin *d* (esimerkki 17), mutta tässä äänneympäristössä esiintyy myös tremulanttia eli *r* tai heikkotäryinen *r* esimerkiksi verbissä *tehdä* (esimerkki 18). Katoa tässä äänneympäristössä esiintyy tietyissä lukusanoissa, mutta usein niissäkin on kuitenkin yleiskielen mukainen *d*. Informantilla PN55 katotapauksia esiintyy *hd*-yhtymissä muutamia, mutta pääosin tässä ympäristössä *d* äännetään yleiskielen tapaan, kuten numeraaleissa

kahdeskymmeneskolmas, yhdeksäntoista. Informantilla PN55 esiintyy vaihtelua sanoissa, jotka esiintyvät useaan otteeseen, kuten postpositiossa *tähden*, jossa *d*:n rinnalla esiintyy myös heikkotäryinen *r* (esimerkki 19).

- 17) seittemäkahdeksa rakennettu
- 18) jaksan koton tehr yhtikäs mittä
- 19) sen tähde et mää ny vaa pääsi tähä töihi

Katoa esiintyy *h*:n jäljessä numeraaleissa *kahdeksan* ja *yhdeksän* esimerkiksi informantilla RM32 (esimerkki 20). Informantilla PN29 *hd*-yhtymän tapauksista suurimmassa osassa on vastineena *d* (esimerkki 21). Katovastinetta tässä äänneympäristössä esiintyy myös tällä informantilla numeraalissa *kahdeksan*, joka toistuu aineistossa kaksi kertaa. Esimerkiksi verbiä *tehdä* esiintyy aineistossa useaan kertaa, ja vastineena on aina *d* lukuun ottamatta tapausta, jossa *tehdä*-lekseemin sanan viimeinen tavu on heittynyt kokonaan pois (esimerkki 22).

- 20) laajennusosa ol tehty yheksäkaks
- 21) emmä ryhdy siihe ees
- 22) se täytys teh tavallaa niinku heti

4.4 Idiolektien tarkastelua ja vertailua

4.4.1 Raumalaiset informantit

Informantilla M32 esiintyvät variantit ovat *d*, kato ja *r*. Lyhyen vokaalin jälkeen on poikkeuksetta *d*. Pitkän vokaalin jälkeisessä asemassa *d*:n lisäksi esiintyy *r*:ää verbeissä *tietää* ja *viedä* (esimerkki 23). Myös katoa esiintyy numeraalissa *yhdeksänkymmentäkaksi* (esimerkki 24). Katoedustus on runsasta persoonapronominin *me* omistusmuodossa, joka on informantilla tyypillisesti muotoa *meiän*.

- 23) nyt me viärää se semssel kuuskytvueotiaal naisel
- 24) laajennusosa ol tehty yheksäkaks

Informantilla RN59 esiintyneet vastineet ovat *d*, kato, *ð* ja *r*. Lyhyen vokaalin jälkeisessä asemassa on *d*-edustus aina (esimerkki 25) ja pitkän vokaalin jälkeisessä asemassa *d* lukuun ottamatta *meidän*-tyyppisiä persoonapronominien omistusmuotoja (esimerkki 26) ja *tietää*-verbin

kieltomuotoja sekä yhtä tremulanttivastinetta sanassa *saada*. *hd*-yhtymässä puolestaan vastineita ovat hallitsevan *d*:n lisäksi *r* ja *ð*. Esimerkiksi *lähteä*-sanana taivutusmuodoissa on sekä *d*:tä että heikkotäryistä *r*:ää (esimerkit 27–28). Katoa puolestaan ei *h*:n jälkeisessä asemassa tällä informantilla esiinny, vaan aineistoissa esiintyvissä numeraaleissa *kahdeksan* ja *yhdeksän* molemmissa on *d*.

- 25) ylläpidin niit [verkkosivuja] sit
- 26) meijä isä
- 27) lähdetän niinku yhteistyät tekemähä
- 28) lähdetä – – Tallinna reissul

4.4.2 Porilaiset informantit

Informantilla PN29 esiintyy yleiskieltä vastaavan *d*:n lisäksi katovarianttia ja heikkotäryistä *r*:ää. Katoa on erityisesti juuri *tietää*-verbin kieltomuodoissa sekä persoonapronominien *me* ja *te* omistusmuodoissa. Lisäksi katoa on numeraalissa *kahdeksan*, joka toistuu aineistoissa kahdesti (esimerkki 29). Tremulanteista esiintyy myös kerran heikkotäryinen *r* sanassa *oire* (esimerkki 30).

- 29) kaheksast neljää
- 30) oireiðe perusteella voidaan todeta

Informantilla PN55 esiintyvät vastineet ovat *d*, kato ja heikkotäryinen *r* eli *ð*. Lyhyen vokaalin jäljessä informantilla on *d* yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Pitkän vokaalin jälkeen informantilla PN55 esiintyy runsaasti *d*:tä (esimerkki 30) sekä lisäksi katoa persoonapronominien omistusmuodoissa ja *tietää*-verbin kieltomuodoissa. Kerran esiintyy myös heikkotäryinen *r* (esimerkki 31). *hd*-yhtymässä esiintyvät vastineet ovat *d*, *ð* ja kato, joka esiintyy äänneympäristössä yhden kerran numeraalissa *yhdeksäntoista* (esimerkki 33). Tämän äänneympäristön tapauksiin kuuluvissa muissa lukusanoissa, kuten *kahdeksannes*, *yhdeksän* ja *kahdeksankymmentäkuusi* vastineena on muuten yleiskielen mukainen *d*. Erityisen yleisiä *h*:n jälkeiset kato tapaukset eivät siis tällä informantilla olleet näissä lukusanoissa, vaan niissäkin yleiskielen mukainen *d* on selvästi hallitsevin variantti. Sanoissa *tähden* ja *tehdä* esiintyy heikkotäryistä *r*:ää (esimerkit 32–33)

- 31) me pyydettii sitä et lähdetää vähä kulkuu
- 32) no mää muutin sillo yheksätoist vanhan

33) en sen tähde halunnu käyð kouluu

34) täytyy tosi halval tehð kaikkii ruokii

Siinä missä *meidän*-sana on muilla informantilla tyypillisesti asussa *meiä* tai *meijä* informantilla PN55 sitä esiintyy muodossa *mee* tai *meen* (esimerkki 34). Tämä näyttäisi aineiston perusteella olevan informantin kielessä ominainen ja vakiintunut piirre, tosin muutaman kerran *meidän* on informantilla myös asussa *meiä*.

35) ja se muodosti sit niin ko meen perheet

4.5 Vierasperäiset sanat

Aineistoissa esiintyy myös muutamia *d*:n sisältäviä lainasanoja, jotka astevaihtelun ulkopuolelle jääviä tapauksia, ja niissä on aina yleiskieltä vastaava *d*-ääntämys. Tällaisia aineistoissa esiintyviä nuoria lainasanoja ovat esimerkiksi nomini *dokumenttifilmi* sekä verbi *videoida* informantilla PN55 (esimerkit) sekä informantilla RM32 nomini *diili* (esimerkki 37).

36) tekkee -- -- noit **d**okumenttifilmei

37) me ruvetaa **v**ideoimaa

38) meil oli sit semmone **d**iili

5 Lopuksi

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut kahden raumalaisen ja kahden porilaisen puheessa esiintyneitä yleiskielen *d*:n vastineita. Aineistoni ei ollut laaja, mutta toisaalta pystyin siksi tekemään myös tarkempaa analyysia kunkin informantin idiolektissa esiintyneestä vaihtelusta.

Yleiskielen mukainen *d* oli kaikilla informanteilla selvästi hallitsevin vastine, ja se oli siis kaikissa äänneympäristöissä, eli sekä pitkän että lyhyen vokaalin ja *h*:n jälkeisen aseman yleisin vastine. Kaikki aineistoissa esiintyneet vastineet olivat *d*, kato ja tremulantit *r* ja *ð* eli heikkotäryinen *r*, joista kahta ensimmäistä esiintyi kaikilla informanteilla, kun taas tremulanttien esiintyvyys vaihteli hieman informanteittain.

Yleiskielen mukaisen *d*-vastineen asemaa näiden informanttien puheessa vaikutti hyvin vaikiintuneelta ja näytti olevan ominainen piirre informanttien idiolekteissa. Tämä tulos on varsin odotuksenmukainen, sillä Rauman ja Porin alueella *d*-vastinetta on esiintynyt pitkään ruotsin kielen vaikutuksen myötä. Lisäksi saattaa olla mahdollista, että informanttien koulutus, työ ja vieraiden kielten tuntemus on vaikuttanut yleiskielen mukaisen ääntämyksen hallitsevaan asemaan.

Katoa esiintyi jonkin verran *hd*-yhtymässä, joskin tapaukset olivat kaiken kaikkiaan melko vähäisiä, eikä yhdellä informantilla katoa *h*:n jälkeisessä asemassa esiintynyt lainkaan. Vaikutti kuitenkin siltä, että numeraalien *kahdeksan* ja *yhdeksän* *hd*-yhtymässä esiintyvä kato on yleisempää muihin aineistossa esiintyviin lekseemeihin nähden. Tämä oli myös odotuksenmukaista muiden tutkimusten tulosten perusteella.

Kaikissa aineistoissa vaihtelua kuitenkin esiintyy ainakin hieman. *d*:n lisäksi muita aineistoissa esiintyviä variantteja ovat tremulantit *r* ja heikkotäryinen *r* sekä kato. Yhteistä kaikille aineistoille oli, että *meidän*-tyypin genetiivimuodoissa ja *tietää*-verbin muodoissa oli lähes aina kato. Jälkimmäisen kohdalla katoa oli lähinnä kieltomuodoissa. Pitkän vokaalin jälkeisen aseman tapausten suureen määrään vaikutti jonkin verran se, että tähän joukkoon lukeutui *tietää*-verbin eri muodot sekä persoonapronominien, etenkin *me*-pronominin, genetiivimuodot, joita oli aineistoissa melko runsaasti.

Lähteet

Aineslähteet

Satakuntalaisuus puheessa -hankkeen äänitteistä tehdyt litteraatit. Turun yliopisto, Lauseopin arkisto.

Tutkimuskirjallisuus

Häkkinen, Kaisa 1985. *Suomen kielen äänne- ja muotorakenteen historiallista taustaa*. Åbo Akademin suomen kielen laitos, Turku.

Kurki, Tommi 2001. *Murteenseuruun ensisatoa – Murrepiirteiden säilyminen ja muutos*. --- *Virittäjä* 105:3, s. 431–448. Kotikielen seura, Helsinki. Saatavissa: <https://journal.fi/virit-taja/article/view/40114>

Kurki, Tommi 2007. Variaation tutkimuksen nykynäkymiä. *Sananjalka* 49, s. 143–162. Helsinki.

Kurki, Tommi – Huhtala, Atte – Koivunen, Tomi – Mäkitalo, Nelli 2022. Satakuntalaisuus puheessa -korpus ja siitä tehtyjä synkretismihavaintoja Saatavissa: <https://doi.org/10.30660/afinla.111247> Viitattu: 4.2.2025

Labov, William 1966. *The social stratification of English in New York City*. Washington D. C.

Mielikäinen, Aila 1980. *Jyväskylän yliopiston Suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja 20 Nykysuomalaisen puhekielen murros Jyväskylän osatutkimus, Raportti 1*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Milroy, James *Linguistic variation & change Iso-Britannia*, Oxford: Basil Blackwell Ltd, Oxford

Nuolijärvi, Pirkko – Sorjonen, Marja-Leena 2005. *Miten kuvata muutosta? Puhutun kielen tutkimuksen lähtökohtia murteenseuruuhankkeen pohjalta*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.

Paunonen, Heikki – Mielikäinen, Aila – Suojanen, Matti Kalevi 1976. *Nyky-suomalaisen puhekielen murroksen tutkimus: esitutkimusraportti*. Helsinki.

Paunonen, Heikki 1995. *Suomen kieli Helsingissä - Huomioita Helsingin puhekielen historiallisesta taustasta ja nykyvariaatiosta*. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

Pulkinen, Paavo 1994: Mahotonta ahistusta. *Kielikello* 2/1994. Viitattu 15.1.2025. Saatavissa: <https://kielikello.fi/mahotonta-ahistusta/>

Rapola, Martti 1990: *Johdatus suomen murteisiin*. Suomen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Suojanen, M. K. – Suojanen, Päivikki (toim.) 1982. *Sosiolingvistiikan näkymiä*. Gaudeamus, Helsinki.

Virtaranta, Pertti 1958: *Pääpainollisen tavun jälkeisen soinnillisen dentaalispirantin edustus Suomen murteissa*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Wiik, Kalevi 2004: *Suomen murteet. Kvantitatiivinen tutkimus*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki

Tieteen termipankki 30.11.2014. Viitattu: 4.2.2025. Saatavissa: <https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Kielitiede:yleiskieli>